

Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunta § 23
Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunta § 60

04.03.2020
10.06.2020

Valtiokuntien lausunnot vuoden 2019 kouluterveyskyselyn tuloksista

405/12.01.03/2018

SOTEV 04.03.2020 § 23

Lisätiedot:

sosiaali- ja terveystieteiden johtaja Ulla Tikkanen, puh. 050 355 3246
etunimi.sukunimi@kauniainen.fi

Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen järjestämä kansallinen Kouluterveyskysely tuottaa monipuolista seurantatietoa eri ikäisten lasten ja nuorten hyvinvoinnista, terveystieteistä, koulunkäynnistä ja opiskelusta, osallisuudesta sekä avun saamisesta ja palvelujen tarpeisiin vastaamisesta.

Kouluterveyskysely toteutettiin sähköisesti Kauniaisten ala- ja yläkouluissa sekä lukioissa keväällä 2019. Valtakunnalliset kouluterveyskyselyn tulokset julkaistiin 17.9.2019 Helsingissä. Kouluterveyskyselyn vuoden 2019 perustulokset ovat saatavilla sähköisen tulospalvelun kautta Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) sivuilla:

<https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tutkimustuloksia>.

Tulospalvelussa on noin 250 indikaattoria ryhmiteltynä seitsemään aihealueeseen, kuten hyvinvointiin, osallisuuteen, vapaa-aikaan, perheeseen ja elinoloihin sekä elintapoihin. Tietoa on saatavilla yläluokkalaisten, lukiolaisten ja ammattiin opiskelevien lisäksi myös perusopetuksen 4. ja 5. luokkien oppilaista. Tuloksia on mahdollista tarkastella alueittain, koulutusasteittain ja sukupuolen mukaan. Alueiden tilannetta voi verrata muiden kuntien, maakuntien tai koko maan tilanteeseen. Osasta indikaattoreista on tarjolla seurantatietoa vuodesta 2006 alkaen.

Pääkaupunkiseudun Sote-lautakuntien puheenjohtajat järjestivät pääkaupunkiseudun lautakuntien ja sidosryhmien kutsuvierastapaamisen Vantaalla 2.10.2019. Tilaisuudessa, jossa oli luottamushenkilöiden ja virkamiesten lisäksi vanhempainyhdistysten edustajia, nuorisovaltuustojen edustus ja muita lasten ja nuorten parissa työskenteleviä tahoja, keskusteltiin vilkkaasti kouluterveystutkimuksen tuloksista ja Islannin mallin soveltamista Suomessa ja pääkaupunkiseudulla. Kouluterveyskyselyn tuloksia on käsitelty syksyn 2019 aikana Kauniaisten Tejo-työryhmässä, jossa päätettiin myös tulosten käsittelyprosessista Kauniaisissa.

Kauniaislaiset lapset ja nuoret voivat kansallisesti verrattain hyvin. Suurin osa lapsista ja nuorista kokee olevansa tärkeä osa perhettä, kaveriporukkaa ja kouluyhteisöä ja enemmistöllä on viikoittainen harrastus. Kauniaisien tuloksissa huolenaiheena nousevat mm. päihdeasenteet ja perhepiiristä saatu alkoholi sekä kiusaaminen ja seksuaalinen häirintä, mielenterveys- haasteet ja kouluväsymys ja -uupumus. Osa kyselyssä näkyvistä kasvavista ilmiöistä ovat vahvasti sukupuolittuneita. Mielenterveys- haasteet, seksuaalinen häirintä ja uupumus ovat selkeästi tavallisempia tytöillä ja esim. kiusaaminen tavallisempaa poikien joukossa.

Kouluterveyskyselyn tuloksia hyödynnetään oppilaitosten hyvinvointityössä ja yhteisöllisessä opiskeluhoitotyössä sekä kaupungin toiminnan kehittämisessä, esimerkiksi laadittaessa hyvinvointistrategiaa, lasten ja nuorten hyvinvointiohjelmaa ja lapsi- ja nuorisopoliittista ohjelmaa. Kuten jo vuoden 2017 tuloksissa, huolta herättävät ilmiöt vaativat nytkin vanhemmuuden tuen kehittämistä. Työssä tulee huomioida lasten ja vanhempien osallisuus, ja yhteistyötä järjestöjen kanssa tulee kehittää. Keskeisessä asemassa lasten ja nuorten hyvinvoinnin vahvistamiseksi on yhteistyö sivistystoimen sekä sosiaali- ja terveystoimen yhdyspinoilla. On tärkeää, että ymmärrys yhteisistä asiakkaista ja yhteisestä työstä, jossa hyödynnetään monialaista osaamista, vahvistuu edelleen.

Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) Lasten ja nuorten hyvinvointi pääkaupunkiseudulla-raporttiin on kerätty keskeisemmät huomiot tuloksista ja nostettu esiin eroja kaupunkien välillä. Kauniaisten tuloksista teetettiin lisäksi yhteenveto Helsingin yliopiston koulutuksen arviointikeskuksessa.

Liite: Kouluterveyskyselyn vuoden 2019 tulokset: Lasten ja nuorten hyvinvointi pääkaupunkiseudulla

Sosiaali- ja terveystoimija:

Sosiaali- ja terveystoimija merkitsee tiedoksi omalta osaltaan kouluterveyskyselyn 2019 selostuksen ja toteaa lausuntonaan seuraavasti:
Kouluterveyskyselyn tulokset kertovat tärkeistä vahvuuksista: enemmistöllä on viikoittainen harrastus, ja suuri osa lapsista ja nuorista kokee olevansa tärkeä osa perhettä, kaveriporukkaa ja kouluyhteisöä.

Valiokunta kiinnittää kuitenkin huomion siihen, että alkoholin saaminen perheenjäseniltä on Kauniaisten kouluissa yleisempää kuin muissa pääkaupunkiseudun kunnissa. Siksi keskeisenä kohderyhmänä tulee nuorten lisäksi huomioida myös perheet. Ehkäisevässä päihdeohjelmassa 2018-22 on kuvattu kaikkien sektorien rooli ja toiminnan sisällöt. Ohjelman toteuttaminen suunnitelman mukaan onkin tärkeää. Keskeisinä kehittämisalueina ovat mm. viestintä nuorille, heidän perheilleen sekä urheilu- ja muille järjestöille, henkilökunnan päihdetyön osaamisen varmistaminen ja käytettyjen menetelmien vaikuttavuuden arviointi.

Mielenterveyshaasteet ja kouluväsymys ja -uupumus ovat myös aikaisempien kouluterveyskyselyjen tuloksissa esille tulleita ongelmia. Matalan kynnyksen mielenterveyspalvelujen jalkauttaminen kouluihin, lasten ja nuorten ympäristöön, on tärkeää turvata. Kauniaisten lasten ja nuorten mielenterveyspolku on kuvattu ja se muodostaa selkeän kokonaisuuden, joka ohjaa ammattilaisten toimintaa eri vaiheissa matalan kynnyksen palveluista vaativampaan hoitoon.

Sosiaali- ja terveystoimija sekä sivistysvaliokuntien yhteinen tilaisuus liittyen lasten ja nuorten hyvinvoinnin tilan arviointiin tulee järjestää vuoden 2020 aikana.

Lisäksi valiokunta pyytää vuoden 2019 kouluterveystutkimuksen tuloksista (Liite: Lasten ja nuorten hyvinvointi pääkaupunkiseudulla) lausunnon ja toimenpide-ehdotukset kulttuurivaliokunnalta, suomenkieliseltä ja ruotsinkieliseltä opetus- ja varhaiskasvatusvaliokunnalta sekä nuorisovaliokunnalta, liikuntavalioikunnalta ja nuorisovaltuustolta 15.4.2020 mennessä.

Asian käsittelyn aikana valiokunta päätti yksimielisesti, että valiokunnan lausuntoon lisätään seuraava: "Valiokunta näkee tärkeinä konkreettisina keinoina tiedottamisen lisäämisen yleisesti sekä informaation lisäämisen kouluissa."

Päätös:

Valiokunta merkitsi tiedoksi omalta osaltaan kouluterveyskyselyn 2019 selostuksen ja totesi lausuntonaan seuraavasti:

Kouluterveyskyselyn tulokset kertovat tärkeistä vahvuuksista: enemmistöllä on viikoittainen harrastus, ja suuri osa lapsista ja nuorista kokee olevansa tärkeä osa perhettä, kaveriporukkaa ja kouluyhteisöä.

Valiokunta kiinnittää kuitenkin huomion siihen, että alkoholin saaminen perheenjäseniltä on Kauniaisten kouluissa yleisempää kuin muissa pääkaupunkiseudun kunnissa. Siksi keskeisenä kohderyhmänä tulee nuorten lisäksi huomioida myös perheet. Ehkäisevässä päihdeohjelmassa 2018-22 on kuvattu kaikkien sektorien rooli ja toiminnan sisällöt. Ohjelman toteuttaminen suunnitelman mukaan onkin tärkeää. Keskeisinä kehittämisalueina ovat mm. viestintä nuorille, heidän perheilleen sekä urheilu- ja muille järjestöille, henkilökunnan päihdetyön osaamisen varmistaminen ja käytettyjen menetelmien vaikuttavuuden arviointi.

Mielenterveyshaasteet ja kouluväsymys ja -uupumus ovat myös aikaisempien kouluterveyskyselyjen tuloksissa esille tulleita ongelmia. Matalan kynnyksen mielenterveyspalvelujen jalkauttaminen kouluihin, lasten ja nuorten ympäristöön, on tärkeää turvata. Kauniaisten lasten ja nuorten mielenterveyspolku on kuvattu ja se muodostaa selkeän kokonaisuuden, joka ohjaa ammattilaisten toimintaa eri vaiheissa matalan kynnyksen palveluista vaativampaan hoitoon.

Valiokunta näkee tärkeinä konkreettisina keinoina tiedottamisen lisäämisen yleisesti sekä informaation lisäämisen kouluissa.

Sosiaali- ja terveys- sekä sivistysvaliokuntien yhteinen tilaisuus liittyen lasten ja nuorten hyvinvoinnin tilan arviointiin tulee järjestää vuoden 2020 aikana.

Lisäksi valiokunta päätti pyytää vuoden 2019 kouluterveystutkimuksen tuloksista (Liite: Lasten ja nuorten hyvinvointi pääkaupunkiseudulla) lausunnon ja toimenpide-ehdotukset kulttuurivaliokunnalta, suomenkieliseltä ja ruotsinkieliseltä opetus- ja varhaiskasvatusvaliokunnalta sekä nuorisovaliokunnalta, liikuntavalioikunnalta ja nuorisovaltuustolta 15.4.2020 mennessä.

Vuoden 2019 kouluterveyskyselystä saatiin lausunnot suomen ja ruotsinkielisiltä varhaiskasvatus- ja opetusvaliokunnilta, nuoriso-, kulttuuri- ja liikuntavaliokunnilta sekä nuorisovaltuustosta.

Annettuihin lausuntoihin voi tutustua alle olevien linkkien kautta:

[Suomenkielinen opetus- ja varhaiskasvatusvaliokunta](#)

[Ruotsinkielinen opetus- ja varhaiskasvatusvaliokunta](#)

[Nuorisovaliokunta](#)

[Kulttuurivaliokunta](#)

[Liikuntavaliokunta](#)

Nuorisovaltuuston lausunto **oheismateriaalina**

Yhteenveto saaduista lausunnoista:

Yleisellä tasolla lausunnoissa todetaan, että valtakunnallisen Kouluterveyskyselyn toteuttaminen on tärkeää. Se asettaa meidät kansalliseen viitekehykseen ja mahdollistaa pitkäaikaisseurannan, jonka avulla saamme tietoa lasten ja nuorten hyvinvoinnista ja siihen liittyvien toimenpiteiden vaikuttavuudesta.

Vaikka monet kouluterveyskyselyn tuloksissa esiin tulleet asiat herättivät huolta, on tärkeä huomata, että tulokset kertovat myös tärkeistä vahvuuksista: enemmistöllä on viikoittainen harrastus, ja suuri osa lapsista ja nuorista kokee olevansa tärkeä osa perhettä, kaveriporukkaa ja koulu yhteisöä.

Kauniaisten tuloksissa huolenaiheena nousevat mm. mielenterveyshaasteet ja kouluväsymys ja -uupumus, kiusaaminen ja seksuaalinen häirintä sekä päihdeasenteet ja perhepiiristä saatu alkoholi. Osa kyselyssä näkyvistä kasvavista ilmiöistä ovat vahvasti sukupuolittuneita: mielenterveyshaasteet, seksuaalinen häirintä ja uupumus ovat selkeästi tavallisempia työillä ja esim. kiusaaminen tavallisempaa poikien joukossa

Lausuntojen mukaan matalan kynnyksen mielenterveys- ja ehkäisevän päihdetyön palveluita on vahvistettava edelleen myös kouluissa, lasten ja nuorten päivittäisessä ympäristössä. Samoin kiusaamisen ja häirinnän vastainen työ on asetettava kehittämistyön keskiöön tavoitteena, että kaikkeen epäasialliseen käyttäytymiseen puututaan. Valiokuntien lausunnoissa painotetaan ennaltaehkäisevän hyvinvointityön merkitystä ja sitä, että arjen hyvinvointia on tärkeää tukea vahvistamalla perustason yhteistyötä ja yhteisöllisen opiskeluhuollon avulla.

Lausunnoissa todetaan, että perheen ja vanhemmuuden tuki ja osallisuus ovat tärkeitä osatekijöitä hyvinvoinnin kasvattamisessa, joita kuuluu laaja-alaisesti kehittää myös alueellisessa yhteistyössä. Ehkäisevässä päihdetyössä on hyvä verrata menetelmiämme muihin kuntiin ja soveltaa Islannin mallin menetelmiä. Islannin mallin eri osiot vastaavat myös tarpeeseen vahvistaa vanhemmuuden tukea ja harrastamismahdollisuuksia.

Nuorisovaltuusto toteaa lausunnossaan, että kouluterveyskyselyn tuloksissa myönteisenä asiana erottuu se, että kauniaislaiset nuoret liikkuvat ja harrastavat selvästi enemmän kuin Suomessa keskimäärin. Myös nuorten aktiivisuus ja vaikutusmahdollisuudet koulu yhteisöissä ovat hyvät: tulosten perusteella nuoret kokevat voivansa vaikuttaa heille tärkeisiin asioihin.

Nuorisovaltuusto kiinnittää lausunnossaan huomion nuorten lisääntyneeseen päihteiden käyttöön. NuVa näkee, että asiaa voisi parantaa informoimalla nuoria paljon aktiivisemmin päihteiden haitoista ja vaikutuksista. Myös alakoululaisten vanhempia voisi opastaa siinä, miten päihteistä kannattaa lasten kanssa keskustella. Lausunnossa tuodaan myös esille, että tulosten mukaan nuoret toivovat saavansa tukea kouluterveydenhuollosta muulloinkin kuin terveystarkastuksissa.

Liikuntavaliokunta piti tärkeänä kuulla, mitä tukea seurat tarvitsevat nuorten kanssa toteutettavassa ehkäisevässä päihdetyössä. Valiokunta esitti myös, että liikuntapalveluissa keskitytään tulevaisuudessa enemmän matalan kynnyksen liikkumiseen ja vahvistetaan vanhemmuuden tukea.

Lausunnoissa todetaan, että kyselyn seuranta ja tiedon käyttämistä kunnassa ja kouluissa on hyvä kehittää, mahdollisuuksien mukaan yhteistyössä yliopiston kanssa. Islannin mallin mukainen yhteisöllinen, nuoria, perheitä ja päättäjiä osallistava tutkimustiedon analyysi ja tutkimustiedon tulkinta ovat edellytys ehkäisevässä päihdetyössä onnistumiselle.

Suomenkielinen varhaiskasvatus- ja opetusvaliokunta ja sote-valiokunta pitävät tärkeänä, että informaatiota ja tiedottamista tutkimustuloksista ja toimenpideohjelmasta tulee lisätä sekä yleisesti että kouluissa, mm. paikallislehdessä, suoraan vanhemmille ja oppilaskunnille.

Suomenkielinen varhaiskasvatus- ja opetusvaliokunta toivoo, että valmistelussa tehdään konkreettinen toimenpideohjelma.

Voidaan todeta, että mielenterveyshaasteet ja kouluväsymys ja –uupumus olleet myös aikaisempien kouluterveyskyselyjen tuloksissa esille tulleita ongelmia. Nyt Kauniaisten lasten ja nuorten mielenterveyspolku on kuvattu ja muodostaa selkeän kokonaisuuden, joka ohjaa ammattilaisten toimintaa eri vaiheissa matalan kynnyksen palveluista vaativampaan hoitoon. Lukuvuoden 2019-20 aikana toteutettiin pilotit, joissa psykiatriset sairaanhoitajat jalkautuivat kouluihin. Myös opiskelu huollon käsikirja on päivitetty. Näitä toimintamalleja arvioidaan ja kehitetään edelleen.

Ehkäisevän päihdetyön ohjelmassa 2018-22 on kuvattu mm. eri sektoreiden rooli ja toiminnan sisällöt. Ohjelmassa kuvatun lasten ja nuorten ehkäisevän päihdetyön kokonaisuudelle toteutettiin 2019 ulkoinen arviointi, jonka perusteella kehittämiskohteiksi tunnistettiin henkilöstön osaamisen vahvistaminen ja koulu kohtaisesti käytettyjen menetelmien vaikuttavuuden arviointi. Kauniaisten aktiivinen osallistuminen pääkaupunkiseudun ehkäisevän päihdetyön ryhmään mahdollistaa paitsi kuntien välisen vertailun myös yhteisen koulutuksen. Koska merkittävä osa yläkoulu- ja lukioikäisistä lapsista ja nuorista tulee ympäröivistä kunnista, on läheinen yhteistyö pääkaupunkiseudun kuntien, etenkin Espoon kanssa tärkeää myös oppilaiden

hyvinvointiin liittyvissä asioissa.

Kauniaisten sosiaali- ja terveys- sekä sivistysvaliokuntien yhteinen tilaisuus liittyen lasten ja nuorten hyvinvoinnin tilan arviointiin järjestetään vuoden 2020 aikana. Myös pääkaupunkiseudun sivistys- ja sote-toimialojen ja lautakuntien yhteistyötä ja pohdintaa Islannin mallin soveltamisesta ehkäisevässä päihdetyössä on tarkoitus jatkaa syksyllä.

Kouluterveyskyselyn tuloksista nousseita kehitettäviä asioita ja valiokuntien ja nuorisovaltuuston lausuntoja tullaan hyödyntämään jo toteutettavien poikkihallinnollisten ohjelmien toimeenpanossa ja uusien ohjelmien, mm. kesäkuussa 2020 aloitetun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman, valmistelussa.

Sosiaali- ja terveysjohtaja:

Valiokunta merkitsee tiedoksi saadut lausunnot ja lähettää asian edelleen tiedoksi kaupunginhallitukselle.

Päätös:

Valiokunta hyväksyi päätösehdotuksen.